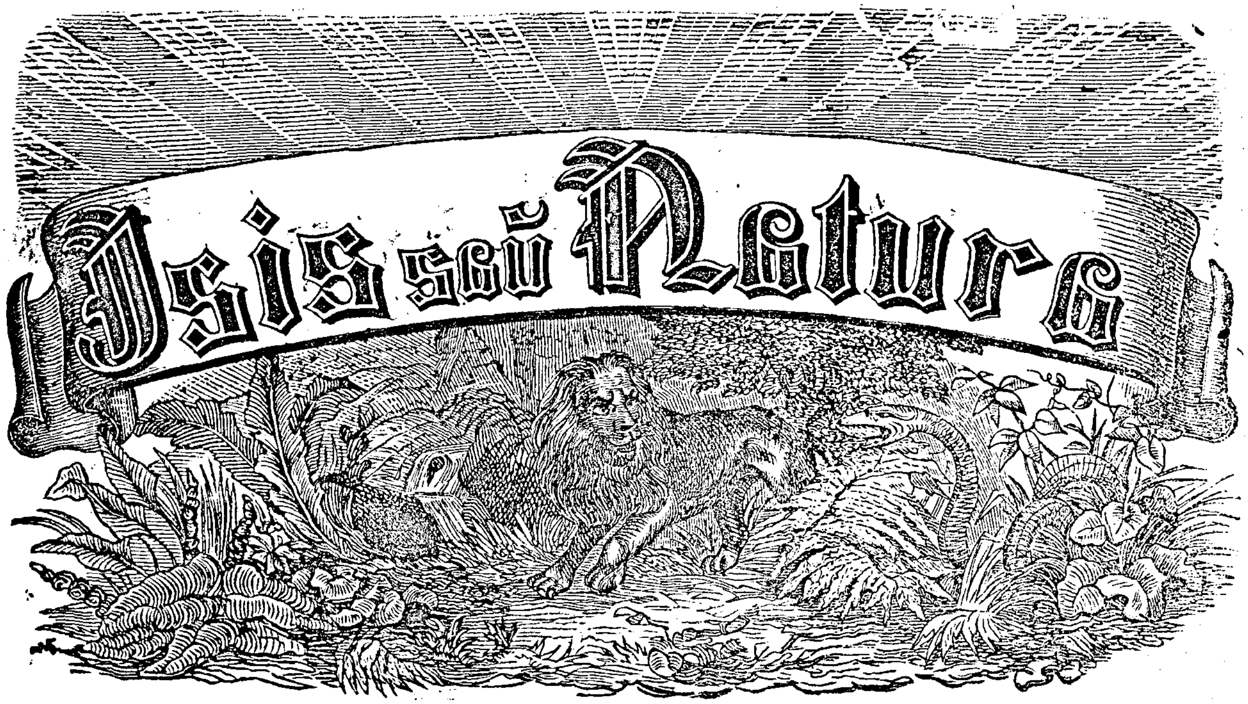

JURNAL

ПЕNTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦЕЛОPȢ NATȢPAЛE ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE.

Pediцeatȣ

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 14. (Anȣлȣ aлȣ tpeiлea) Бȣkȣpeшtï 15 Anpiлie, 1858.

Konpindepea: Omȣлȣ.— Fisiornomica animaлeлopȣ.— Komȣnikaцiȣnï шtiinцifiче mıчï.

Omȣлȣ.

X. Ȣpmape despre бȣtpîneцe.

În aptikoлȣлȣ пpeчedentȣ (vezï No; 1?) am чitatȣ oamenï kape aȣ ажȣnsȣ ла o бътpîneцe foapte naintatъ, пȣtemȣ ziче faбȣлoasъ; însъ sъ nȣ'шï imaцine чine-va, kъ e лesne d'ажȣnsȣ ла o asemenea вîpstъ; din kontpa, statistika apatъ kъ întpe sȣte de miï шi keapȣ miлioane de oamenï, aбia ȣnȣлȣ ажȣnцe ла aчeastъ бътpîneцe. Aшa ziче Sussmilch, kъ aбiea întp'o mie de oamenï, ȣnȣлȣ ажȣnцe ла бътpîneцe de 80 de anï шi kъ aбia întpe 1400 de oamenï, ȣnȣлȣ ажȣnцe ла вîpsta de o sȣtъ de anï. Aшa dapȣ kîndȣ ȣpъmȣ kȣiва «sъ tpъeaskъ 100 de anï», îï ȣpъmȣ ȣnȣ лȣkpȣ nȣ maï mȣлtȣ пpoбaбiлȣ de kîtȣ kîndȣ ȣpъmȣ kȣiва, kape пȣne întp'o лotъpie, kъ întpe 1400 de nȣmepe eлȣ sъ tpaгъ sinгȣpȣлȣ nȣmъpȣ kape kîштiгъ. În Лondonȣ s'a oбsepвatȣ în anȣл 1751, kъ întpe 21,028 oamenï чe aȣ mȣpitȣ akoлo în aчest an, s'a гъsit 58 mopцï ла o вîpstъ de 90 de anï, 13 oamenï aȣ mȣpitȣ ла вîpsta de 100 de anï шi nȣmaï *ȣnȣлȣ* ла o вîpstъ de 109 anï! Dapȣ ла konskpiпцiȣnea (katarpafiea) пoпȣлaцiȣneï Itaлieï fъkȣtъ în timпȣлȣ Împъpatȣлȣï Vespasianus (79 nainte Xp.) s'a гъsitȣ 54 бътpîne de kîte 100 de anï, 57 de kîte 110 anï, doï oamenï de kîte 125 de anï, natpȣ бътpînï de kîte 130 de anï, iapȣ natpȣ d'o 135 pînъ ла 137 de anï шi 3 бътpînï de 140 de anï. Este înвedepatȣ kъ în timпȣpiлe antiче, бътpîniï epaȣ

mȣлtȣ̆ maĭ пȣџin papȣ̆ de kîtȣ̆ akȣmȣ̆. S. e. akȣmȣ̆ în piratȣлȣ̆ Vürtemberg kape ape o попȣлаџiȣne апроапе de doъ miлioane de oamenĭ, s'a гъsitȣ̆ în anȣлȣ̆ 1854, *nȣmaĭ* kîџĭ-ва бъtpînĭ de o sȣtъ de anĭ!

Oкȣпаџiȣnea oameniлopȣ̆, de шi ape o inflȣinџъ mape asȣпpa лȣnџimeĭ vieџeĭ лopȣ̆, kȣ toate ачestea гъsimȣ̆ oamenĭ de feлȣpimĭ de okȣпаџiȣnĭ шi de позiџiȣnĭ soчiaлe, kape aȣ̆ ажȣnsȣ̆ ла o бъtpîneџe foapte mape. Aшa s. e. гъsimȣ̆ kъ Simeonȣ̆ Cleophas, Episkoпȣл din Ipȣsaлim a mȣpitȣ̆ ka ȣnȣ̆ maptipȣ̆ ла o vîpstъ de 120 de anĭ; St. Polycarpu aȣ̆ fostȣ̆ omopîtȣ̆ ла vîpsta de 130 anĭ. St. Paulu epemitȣлȣ̆ (skimnikȣ̆) de шi tpъindȣ̆ în desepte (пȣstiĭ), a ажȣnsȣ̆ ла vîpsta de 113; ла asemenea vîpstъ foapte naintatъ aȣ̆ ажȣnsȣ̆ maĭ mȣлџĭ epemiџĭ de шi aȣ̆ petpekȣtȣ̆ o vieaџъ foapte dȣpъ, despoiaџĭ de toate komoditъџiлe. Sekta Esseniлopȣ̆, o sektъ de fiлosofi întpe ispaeлiџi antiчĭ kape aȣ̆ tpъitȣ̆ o vieaџъ kълȣгъpeaskъ, a avȣtȣ̆ mȣлџĭ бъtpînĭ întpe membpiĭ eĭ; aчeasta o гъsimȣ̆ шi ла mȣлџĭ fiлosofi Eлenĭ. Hippocrate a mȣpitȣ̆ ла 104 anĭ, Democrite ла 109, Hieron fiлosofȣ̆ шi peџe din Чiчiлa a tpъitȣ̆ 100 de anĭ. Apoĭ peџeлe *Arganthonius* din Spanica a tpъitȣ̆ (dȣпe Pliniu) pînъ ла o sȣtъ шi чinчĭ-zeчĭ de anĭ! Kȣ toate aчestea, împъpaџiĭ шi peџiĭ papȣ̆ kъ ажȣнгȣ̆ ла o бъtpîneџe mape. Maĭ favopizaџĭ în papoptȣлȣ̆ aчesta, epaȣ̆ konsȣлi Pomeĭ antiчe; s. e. Metellus, Porcius Cato, Appius Coccius, Perpenna ш. ч. л.

Istopiea apatъ kъ чea maĭ mape napte a oameniлopȣ̆ kape aȣ̆ tpъitȣ̆ atîџĭ anĭ, aȣ̆ petpekȣt o vieaџъ aktivъ. Aшa s. e. Drachenberg din Nopveџia kape a mȣpitȣ̆ ла o vîpstъ de 146 de anĭ, epa kълъtopȣ̆, soлdatȣ̆ шi keapȣ̆ skлavȣ̆ în Бapбapia; de ла Haye kape a tpъitȣ̆ 120 de anĭ, a stpъбъtȣtȣ̆ pe piчioapeлe saлe toatъ Indiea, Kina, Persiea шi Egiptul; o чipkȣmstanџъ kȣpioasъ s'a apъtatȣ̆ ла dînsȣ, adekъ kъ pînъ ла vîpsta de чinчĭ-zeчĭ de anĭ eлȣ̆ nȣ шtia de dopinџa sekseлopȣ̆, întokmaĭ ka ȣn kopiлȣ̆ de чinчĭ anĭ; tokmaĭ ла 50 de anĭ a afлatȣ̆ шi eлȣ̆ kъ esistъ în лȣme ȣnȣ̆ simџimentȣ̆ nȣmitȣ̆ amopȣ̆, s'a însȣpatȣ̆ ла 70 de anĭ, a fъkȣtȣ̆ чinчĭ kopiĭ шi a tpъitȣ̆ kȣ soџiea sa 50 de anĭ. Jean Bayles kape a tpъitȣ̆ pînъ ла 130 de anĭ, epa ȣn sepmanȣ̆ neгȣџъtopȣ̆ de nastȣpĭ. Henri Jenkins kape a tpъitȣ̆ nȣmaĭ шease anĭ maĭ пȣџinȣ̆ de kîtȣ̆ patpiapхȣлȣ̆ Avpaam din Бiблie, epa ȣnȣ̆ sepmanȣ̆ peskapȣ̆ kape, ла vîpsta de 100 de anĭ epa în stape sъ tpeakъ ȣnȣ̆ pîȣ̆ înotîndȣ̆. Întp'o zi л'a kematȣ̆ ла ȣnȣ̆ tpiбȣпaлȣ̆ ka sъ depȣie o mъptȣpie pentpȣ o faptъ ла kape epa eлȣ̆ de faџъ *nainte o sȣtȣ̆ шi optȣ-zeчĭ de anĭ*; atȣnчĭ a venitȣ̆ eлȣ̆ ла tpiбȣпaлȣ̆ însoџitȣ̆ de doĭ feчiopĭ de kape ȣnȣлȣ̆ avea o sȣtъ шi doĭ шi aлtȣлȣ̆ o sȣtъ de anĭ!

Kȣestiȣnea: dakъ џeniaџiȣnea este o împedekape pentpȣ лȣnџimea vieџeĭ, saȣ̆ nȣ? Nȣ este înkъ pesoлȣtъ întp'ȣnȣ̆ modȣ̆ pozitivȣ̆; kъчĭ pe d'o napte гъsimȣ̆ kъ ȣniĭ *fiлosofiĭ* шi oamenĭ џeniaлĭ, aȣ̆ tpъitȣ̆ o vieaџъ foapte лȣnгъ s. e. Nȣma, Solon Sophocle, Pindare, Anacréon, Xenophanŭ шi Philolaus aȣ̆ ажȣnsȣ̆ ла vîpsta de 80 de anĭ. Platon a mȣpitȣ̆ ла 84 de anĭ; Diogenu de Sinope шi Cato aȣ̆ tpъitȣ̆ noъ-zeчĭ de anĭ; Zenon шi Isocrate kîte noъ-zeчĭ шi optȣ̆. Democrite шi Geopgias kîte o sȣtъ шi optȣ̆ шi Epimenide 157. Dapȣ̆ pe d'aлtъ *napte* este iapȣ̆ шtiȣtȣ̆ kъ oameniĭ aлȣ̆ kъpopa џeniȣ̆ s'a desvoлtatȣ̆ de timpȣpiȣ̆, s'a шi îmбъtpînitȣ̆ de timpȣpiȣ̆ шi în џe*nepe* гъsimȣ̆ kъ aчeĭ kape aȣ̆ ажȣnsȣ̆ ла o vîpstъ foapte naintatъ epaȣ̆ oamenĭ simплi, d'o inteлiџenџъ mъpџinitъ tpъindȣ̆ iapȣ̆ o vieaџъ simплъ, гposiepъ dapȣ̆ natȣpaлъ. Eapȣ̆ s'a oбsepvatȣ̆ kъ peбȣniĭ imbecilĭ (пpoшtĭ) шi keapȣ̆ oameniĭ de spipitȣ̆ însъ *пȣџinĭ simџitopĭ* pentpȣ гpiжъ, ажȣнгȣ̆ ла o mape бъtpîneџe. Vieaџa fъpъ гpiжъ este atîtȣ̆ de avantaџioasъ pentpȣ лonџevitate (*лȣnџipea vieџeĭ*) în kîtȣ̆ keapȣ̆ ȣniĭ kape aȣ̆ tpъitȣ̆ în tinepeџea лopȣ̆ întp'ȣnȣ̆ modȣ̆ foapte nepeгȣлatȣ̆ шi kontpapȣ̆ peгȣлeлopȣ̆ iџieniчe, kȣ toate aчestea aȣ̆ ажȣnsȣ̆ ла o mape бъtpîneџe, fiindȣ̆-kъ aȣ̆ petpekȣtȣ̆ vieaџa лopȣ̆ în pîsȣ̆ шi nȣ în гpiжъ шi oftъpĭ.

Sîntȣ̆ шease kaȣze ppinчipaлe kape potȣ̆ sъ infлȣeze pe vieaџa omȣлȣĭ ka s'o пpeлȣnџiaskъ saȣ̆ s'o *пpeskȣpteze*. Adekъ 1-iȣ̆ kлima; 2-лea pasa saȣ̆ familia; 3-лea statȣpa шi konstitȣџiȣnea kopпȣлȣĭ; 4-лea timпȣлȣ̆ kape tpeбȣe kopпȣл pînъ ла kpeшtepea sa pepfektъ; 5-лea feлȣлȣ̆ tpaiȣлȣĭ; 6-лea pasiȣniлe шi okȣпаџiȣniлe omȣлȣĭ. Sъ vopбimȣ̆ чeva despe toate aчestea.

Întîiȣ̆ kлima. Џъpiлe pъkopoase шi ȣskate sîntȣ̆ maĭ favopaбiлe pentpȣ лȣnџimea vieџeĭ de kîtȣ̆ чeлe kълdȣpoase шi ȣmede; de aчeea гъsimȣ̆ în џъpiлe mȣntoase maĭ mȣлџĭ бъtpînĭ de kîtȣ̆ în чeлe шeџe; ȣnde aepȣлȣ̆ e пȣpȣ̆ шi sek, akoлo oameniĭ aȣ̆ pepspektiva kъ vopȣ̆ tpъi mȣлtȣ̆. O aлtъ oбsepvaџiȣne a apъtatȣ̆ kъ în џъpiлe nekȣлtivate, oameniĭ tpъeskȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆ de kîtȣ̆ în чeлe kȣлtivate ppin aгpikȣлtȣpъ; kъ în лokȣpiлe espȣse vîntȣpiлopȣ̆, oameniĭ se îmбъtpîneskȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆ de kîtȣ̆ în лokȣpiлe ȣnde aepȣлȣ̆ este stagnantȣ̆ (statopnikȣ̆); de aчeea în insȣлe de шi aepȣлȣ̆ e ȣmedȣ̆, însъ fiindȣ̆-kъ akoлo domneskȣ̆ adese-opĭ vîntȣpĭ, oameniĭ în џenepe tpъeskȣ̆ maĭ mȣлtȣ̆ de kîtȣ̆ în mizлokȣлȣ̆ kontinenteлopȣ̆.

Aл doiлea pasa шi familiea. Sîntȣ̆ pase de oamenĭ ла kape desvoлtapea kopпȣлȣĭ шepџe iȣte шi devinȣ̆ пȣvepĭ (pata pentpȣ împpeȣnapea

sekseлорȣ) преа de timпȣрiȣ: прекȣmȣ este раsa negrilорȣ, Hottentoџiлорȣ, Калмȣчiлорȣ. Ачешtĭ oamenĭ se шi îmбътрîneskȣ преа кȣрîndȣ; din kontra în Рȣsiea, Полоniea, Norвеџiea шi în Skoџiea ȣnde oamenĭĭ devinȣ пȣберi tîрziȣ, аколо трѣeskȣ mȣлtȣ шi se îmбътрîneskȣ tîрziȣ. Афаръ de aчeasta sîntȣ шi familiĭ în каре бътрînеџеа, este паркъ ȣnȣ привiлеџiȣ de moштеnipe, din kontra sîntȣ алте familiĭ a'ĭ кърора mемБрii sîntȣ паркъ kondemnaџĭ тоџĭ ла о moarte de timпȣрiȣ. Bacon рапортъ къ în орашȣлȣ Herefordshire în Scoџiea, întр'o сърбътоаре de primъваръ, s'а formatȣ ȣnȣ жокȣ ла каре аȣ лȣatȣ парте оптȣ бътрînĭ dintр'o familie, каре тоџĭ împreȣnъ пȣmерaȣ *оптȣ* sȣte de anĭ! In familiea bestitȣлȣĭ бътрînȣ Thomas Parre, s'а обсерватȣ патрȣ џенераџiȣnĭ de oamenĭ, каре аȣ трѣitȣ kîte o sȣtъ шi doĭ-spre-zeчe пînъ ла o sȣtъ шi doъ-zeчĭ шi патрȣ de anĭ. Asemenea familiĭ s'аȣ гъsitȣ шi în Полоniea, Англiea шi Елвеџiea. Asemenea este пробатȣ къ, копii каре naskȣ de пъринџĭ бътрînĭ шi debiлĭ *пȣ* трѣeskȣ atîtȣ kîtȣ трѣeskȣ копiĭ пъskȣџĭ ла пъринџiĭ лорȣ fiindȣ înkъ tinерĭ. Oamenĭĭ каре аȣ абȣzatȣ în tinереџеа лорȣ de плъчеріле аморȣлȣĭ шi în бъȣtȣра лȣкрȣрiлорȣ spiрtȣoase, продȣкȣ копiĭ debiлĭ, каре пȣ ворȣ *ажȣнџе* ла бътрînеџе. Аша dаръ mоравȣріле бȣне ȣнȣĭ попȣлȣ, inflȣezȣ mȣлtȣ asȣпра форџеĭ џенераџiȣnілорȣ viitoare шi лȣнџimeĭ vieџеĭ лорȣ.

A treia, konstitȣџiȣnea. Oamenii de konstitȣџiȣnĭ шi temперamente ȣmede прекȣmȣ чеде sanгȣiniче, kreskȣ maĭ înчetȣ, devinȣ пȣберi mai tîрziȣ, de aчeea трѣeskȣ шi maĭ mȣлtȣ de kîtȣ oamenĭĭ кȣ temпeramentȣлȣ колерiкȣ шi biлiosȣ. Totȣ din aчeastъ казъ, копii каре se паръ къ sîntȣ moĭ, indoленџĭ, debiлĭ шi kreskȣ înчetȣ, aчeшtĭ копiĭ ажȣнгȣ adesea-орĭ maĭ sigȣрȣ ла o бътрînеџе naintatъ de kîtȣ копii каре kreskȣ преа iȣte шi sîntȣ d'ȣnȣ карактерȣ viȣ. Este ȣnȣ провербȣ: копii кȣ *mȣлtȣ spiрtȣ*, пȣ преа трѣeskȣ mȣлtȣ. Dаръ алтъ datъ se întîmплъ къ копii каре eraȣ bestiџĭ ка mіракȣле fiindȣ копiĭ, kîndȣ аȣ kreskȣtȣ, s'аȣ фъкȣтȣ oamenĭ d'ȣnȣ spiрtȣ foarte ordinaрȣ, поate înkъ maĭ пȣџinȣ de kîtȣ ordinaрȣ. *Astȣ-felȣ* шtimȣ ȣnȣ esemплȣ din timпȣріле antiчĭ adekъ, къ Hermogène era ла vîрsta de 18 anĭ ȣnȣ oratорȣ admiраbiлȣ шi *admiратȣ* de toatъ лȣmеа; dаръ kîndȣ a ажȣnsȣ ла vîрsta de 30 de anĭ; паркъ s'а пrostitȣ diskȣрsȣріле sale пȣmaĭ eraȣ stimate шi елȣ a пердȣтȣ toatъ репȣтаџiȣnea лȣĭ, de aчeea аȣ zisȣ în рапортȣлȣ лȣĭ: Hermogène a трѣitȣ o vieaџъ kontraръ adekъ, kîndȣ era копiлȣ avea spiрitȣлȣ ȣnȣĭ omȣ mаре шi kîndȣ s'а фъкȣтȣ mаре, tokmaĭ atȣnчĭ s'а копiлъритȣ.

Алȣ патрȣлеа, statȣra. Oamenĭĭ d'o statȣръ (înълџime) mаре шi sȣбџiре пȣ трѣeskȣ, în џенере, преа mȣлtȣ; къчĭ de mȣлте орĭ морȣ în tinереџеа лорȣ de natima de пептȣ, dаръ шi пе d'алтъ парте oamenĭĭ d'o statȣръ foarte mikъ шi skȣрtъ iаръ раръ ажȣнгȣ ла бътрînеџе; къчĭ морȣ ла vîрsta de *mіжлокȣ* atakaџĭ d'апоплеsie (damбла). S'а аръtatȣ къ аȣ maĭ mаре sперанџъ пентрȣ o vieaџъ лȣнгъ oamenĭĭ d'o statȣръ de mizлокȣ, d'ȣnȣ корпȣ maĭ mȣлtȣ sekȣ de kîtȣ grasȣ, maĭ mȣлtȣ mȣskȣлosȣ de kîtȣ кърпо·ȣ, кȣ ȣnȣ пептȣ ларгȣ, кȣ ȣnȣ gîtȣ пȣ преа skȣрtȣ шi кȣ ȣnȣ капȣ пȣ преа mаре.

Aiчĭ se рапортъ шi timпȣл kreштерiĭ копiiлор în mitръ. Mȣлte обсерваџiȣnĭ аȣ аръtatȣ къ копii каре naskȣ naintea terminȣлȣĭ de поъ лȣnĭ, пȣ ажȣнгȣ ла o mаре бътрînеџе. Amȣ zisȣ maĭ sȣs къ kеаръ maĭ пе ȣртъ în vieaџа копiлȣлȣĭ, кȣ kîtȣ kreштереа шi desвoлtaреа sa корпоралъ шi spiрitȣaлъ merџе maĭ înчetȣ, кȣ atîtȣ e перспектiвȣ maĭ mаре, къ aчestȣ копiлȣ va *deveni odatъ* ȣnȣ бътрînȣ. Este iаръ o обсерваџiȣne къ, копii каре аȣ sȣбtȣ mȣлtȣ timпȣ аȣ maĭ mаре sперанџъ пентрȣ o vieaџъ лȣнгъ de kîtȣ копii înџеркаџĭ преа de timпȣрiȣ. Кȣ toate aчestea ȣnii ла поĭ sъ bede къ, вор ка копii лор sъ трѣiaskъ преа mȣлt; къчĭ îĭ џinȣ ла doiчĭ пînъ ла doĭ anĭ шi maĭ mȣлtȣ; asta iаръ пȣ e конвенабiлȣ пентрȣ копiĭ

A чinчеа, окȣпаџiȣnea. Пе d'опарте, o esistinџъ активъ dаръ пȣ преа ostenitoaре, o mішкаре *обiчnȣitъ* а корпȣлȣĭ, maĭ кȣ seamъ în aерȣ пȣрȣ шi пе d'алтъ парте o vieaџъ кȣ плъчерĭ foarte moderate, soбре, kеаръ шi desпoiate de komoditъџiле esistinџеĭ; toate aчeste împreџiȣръри kontriбȣeskȣ mȣлtȣ пентрȣ прелȣnџiреа vieџеĭ. Аша dаръ, o vieaџъ кълȣгъреаskъ. serbiчiȣлȣ miliтаръ, плȣгȣлȣ џъранȣлȣĭ, окȣпаџiȣnĭ de vînatoriĭ шi пеskȣріа *прекȣmȣ* шi mȣлте кълъtoriĭ, sîntȣ foarte favoрабiле а прелȣnџi vieaџа. Чеа maĭ mаре парте а oamenilорȣ каре аȣ тр-кȣtȣ џifра de o sȣtъ de anĭ, eraȣ d'asemenea kласе adekъ џъранĭ каре аȣ трѣitȣ o vieaџъ dȣръ, трѣindȣ foarte *simплȣ* шi лȣкрîndȣ mȣлtȣ dаръ neavîndȣ грiжĭ ostenitoaре, nekonsomîndȣ корпȣлȣ лорȣ кȣ esчese, трѣindȣ în veseлie шi în konfienџа soartеĭ лорȣ, netemîndȣ-se de nimikȣ, nefiindȣ poase de амбiџiȣne, каре пȣ ласъ *пе omȣ nічĭ* sъ doarmъ, nічĭ sъ se бȣкȣре de vieaџъ; nefiindȣ плinĭ de invidie каре amъреште toate плъчеріле, kîndȣ bede къ шi ȣnȣ *алтȣ аре* asemenea плъчерĭ шi avînd корпȣл обiчnȣit a sȣporta felȣріmĭ de nерегȣлариtъџĭ în реџimȣлȣ vieџеĭ.

A шasea чiркȣmstanџе, în fine este караtъ mоралъ. Ȣnȣ *omȣ* каре аре fеriчiре d'a avea sensaџiȣnĭ ȣшоаре, ȣnȣ карактерȣ veseлȣ, fiindȣ

deпъptatŏ de toate пasiŏniле apzъtoape, dapŏ abîndŏ în inima лŏĭ кŏpaцiŏ, konstanцъ, sпepanцъ ші o бŏпъ-boinцъ пentpŏ toцĭ oamenii; aчestŏ omŏ ba tpъi mŏлtŏ; пe kîndŏ ŏпŏ omŏ плinŏ de пasiŏпe (пatime) bioлente, пeкъжiчiosŏ, pea-boitopŏ пentpŏ toцĭ, ръsбŏпъtopŏ, жалŏzŏ, amбiчiosŏ ші inbidiosŏ, temîndŏ-se d'opĭ-че întîmплape, abîndŏ totŏ-d'aŏna inima плiпъ de гpiжъ ші de anksietate; aчешtĭ oamenĭ, ziчemŏ, пŏ bop sŏпъpa лŏmea mŏлtŏ timпŏ кŏ esistinцa лopŏ. O pepetъmŏ: блîndeцea каpактepŏлŏĭ, indefepenцa, beseлiea, ші mŏлцŏmipea пpeлŏпuesкŏ bieaцa; asemenea ŏпŏ somпŏ ŏшopŏ, o bieaцъ пetpeкŏtъ în meditaцiŏпea ideiлopŏ fiлozofiче, o stъпînipe пeste toate пasiŏniле; ŏпŏ spipitŏ пŏtpitŏ кŏ fpŏmŏseцea apteлopŏ ші a шtiinцeлopŏ, o satisfaкцiŏпe intepioapъ кŏ aкцiŏniле saле пpoпpie, asta ziчemŏ sîntŏ mizлoaчeле чeле maĭ пŏtepniче пentpŏ пpeлŏпцipea bieцeĭ noastpe; dapŏ пŏ пŏmaĭ a o пpeлŏпцi, чi a o faче maĭ плъкŏtъ ші maĭ sŏпoptabiле. Fiлosofiĭ antiчĭ abeaŏ o pегŏлъ пentpŏ пpeлŏпцipea bieцeĭ esпpimîndŏ'o în fopmŏле: *bene vivere et laetari* adeкъ a tpъi бine кŏ înцeлenчiŏпe ші a se бŏкŏpa de bieaцъ. Întp'adebъpŏ, esпpesiŏпea лŏĭ Epicuru каpe ziчea: къ fiлozofiea чea maĭ adîпкъ konsistъ ка sъ шtie чine-ba sъ se бŏкŏpe de bieaцъ, asta este o idee adebъpatъ ші imпoptantъ. Nŏmaĭ aчeea каpiĭ беaŏ din пахаpŏл плъчepiлop кŏ mъsŏpъ ші înцeлenчiŏпe, пŏmaĭ aчeea se бŏкŏpъ de плъчepiле лŏmeĭ, пŏmaĭ aчeлopa плъчepiле ле пpind бine, пe kîndŏ чeĭ каpe bopŏ sъ беa пpea mŏлtŏ ші пeste mъsŏpъ, în лoкŏлŏ плъчepeĭ aŏ toate пeплъчepiле ŏпŏĭ omŏ a doa zi demineaцa dŏпe «ŏпŏ кefŏ пpea mape.»

(Ba ŏpma)

Fisiornomiea aпimaлeлopŏ.

Fig. I. (Leopardulu).

Ŏпiĭ 'шĭ imaцinъ къ пŏmaĭ omŏлŏ ape o fisionomie. adeкъ къ пoate чine-ba sъ кŏпoasкъ пpin înfъцiшapea sa estepioapъ, кŏaлitъцiле saле intepioape, къ faцa omŏлŏĭ este o oглindъ пe каpe se desemneazъ toatъ fiinцa sa intepioapъ. ка sъ ziчemŏ aшa totŏ пoptpetŏлŏ sŏfлetŏлŏĭ sъŏ. Ŏпiĭ, zik aŏ пpetinsŏ къ пŏmaĭ omŏлŏ ape aчestŏ пpibiлeцiŏ, пŏmaĭ лa dinsŏлŏ se afлъ o apmonie întpe oбpazŏ ші sŏfлetŏ, întpe faцъ ші inimъ.

Întp'adebъpŏ, fizioлoцiea saŏ шtiinцa bieцeĭ apatъ къ пŏmaĭ omŏлŏ ape sŏбt пeле difepite

stpate de mȣшкĭ, dintpe каpe fie-каpe esnpimъ o simцiчiȣne s'aȣ o акцiȣne sȣfлeteaskъ. Este s. e. ȣnȣ mȣskiȣ каpe mizлoчeшte pisȣлȣ, adeкъ kîndȣ pîdemȣ, eлȣ se kontpaктъ (stpînцe) шi oбpazȣлȣ omȣлȣĭ pide; nentpȣ плînsȣ este ȣnȣ aлtȣ mȣskiȣ каpe ape misiȣnea tpistъ къ, kîndȣ sîntemȣ întpistaцĭ шi boimȣ sъ плînцemȣ, eлȣ se kontpaктъ шi oбpazȣлȣ плînцe; asemenea ape fpȣntea niшte mȣшкĭ fiлosofĭ adeкъ, kîndȣ ne oкȣnъmȣ кȣ meditaцiȣnĭ sepioase шi ideĭ adînчĭ, atȣnчĭ aчeшtĭ mȣшкĭ se kontpaктȣ шi fpȣntea se pidiкъ atȣnчĭ în maĭ mȣлte îndoitȣpĭ. Anoĭ fie-каpe aкцiȣne mȣskȣлoasъ, mъкapȣ dȣne чe a înчetatȣ, totȣ лasъ ȣpme dȣne dînsa; къчĭ лa fie-каpe лȣкpape saȣ kontpaкцiȣne a ȣnȣĭ mȣskȣ eлȣ se ȣnfлъ; anoĭ kîndȣ лȣкpapea sa a înчetatȣ, eлȣ totȣ pъmîne чeva ȣnfлatȣ, npin ȣpmape кȣ kîtȣ ȣnȣ mȣskȣ лȣкpeazъ maĭ mȣлtȣ шi kontpaкцiȣniлe saлe se penetȣ maĭ desȣ, кȣ atîtȣ pъmînȣ maĭ mȣлte ȣpme biziбiлe ne aчestȣ mȣskȣ, кȣ atîtȣ pemîne eлȣ maĭ ȣnfлatȣ nentpȣ toatъ bieaцa. Aчeasta ne esnлiкъ oбsepbaцiȣniлe ȣpmъtoape:

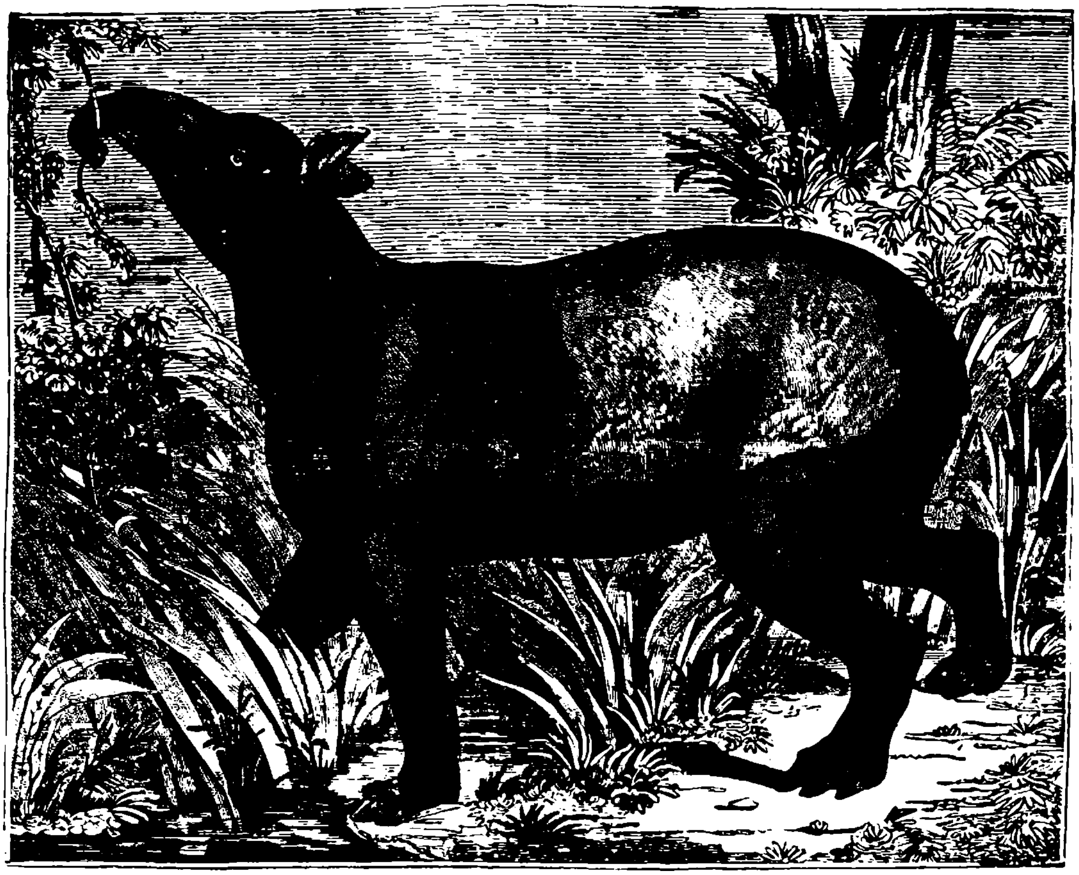

Fig. II. (Tapirulŭ).

kîndȣ bedemȣ ȣnȣ omȣ лa каpe гȣpa este totȣ-d'aȣna napкъ гata sъ pîzъ, nȣtemȣ sъ шtim къ aчestȣĭ omȣ îĭ nлaчe sъ pîzъ de toatъ лȣmea. Гȣpa лȣĭ s'a oбiчnȣitȣ кȣ pisȣлȣ, mȣskiȣлȣ pisȣлȣĭ ape o npedominanцъ pemapкaбiлъ; лa ȣnȣ aлtȣ omȣ oбsepbъmȣ къ бȣzeлe saлe sîntȣ totȣ-d'aȣna stpînse ȣna neste aлta. De ȣnȣ asemenea omȣ nȣtemȣ sъ fimȣ sigȣpĭ къ eлȣ este opĭ ȣnȣ omȣ neкъжiчiosȣ saȣ ȣnȣ intpigantȣ, adeкъ ȣnȣ каpe ȣmблъ totȣ-d'aȣna sъ askȣnzъ nasiȣniлe saлe; къчĭ kîndȣ чine-ba se neкъжeшte atȣnчĭ stpînцe бȣzeлe saлe ȣna кȣ aлta шi kîndȣ чine-ba ba sъ stъnîneaskъ simцiчiȣniлe saȣ шi nasiȣniлe saлe intepioape, iapȣ stpînцe бȣzeлe. Kîndȣ bedemȣ ne чine-ba кȣ ȣnȣ oбpazȣ netedȣ, кa sъ ziчemȣ aшa desfъшȣpatȣ, nȣtemȣ sъ ziчemȣ: aчestȣ omȣ este fepiчitȣ шi бine-boitopȣ tȣtȣpopȣ, din kontpa kîndȣ bedemȣ ȣnȣ oбpazȣ nлinȣ de kontpaкцiȣne maĭ кȣ seamъ nasȣлȣ noptîndȣ ȣpme de niшte îndoitȣpĭ npofȣnde, atȣnчĭ nȣtemȣ sъ ziчemȣ къ aчestȣ omȣ epa adese-opĭ în bieaцa лȣĭ nъtpȣnsȣ de niшte nasiȣnĭ fopte шi bioлente.

Dapꙋ kîndꙋ вомꙋ ведеа ꙋнꙋ омꙋ пoptîndꙋ niште тръсꙋpĭ лꙋнџĭ пе fpꙋnte, съ щim къ ачеstꙋ омꙋ s'a окꙋпatꙋ мꙋлtꙋ în віеаца sa кꙋ matepiĭ adînчĭ de rîndipĭ; ачеste тръсꙋpĭ пpofꙋnde шi гpiжĭ гpaве ле аꙋ tpasꙋ ideiле пе fpꙋnte, întoкmaĭ ка плꙋгꙋлꙋ бpasdeле sале пе kîmпꙋ. Ла ꙋнꙋ цъpanꙋ papꙋ вомꙋ гъsi asemenea тръсꙋpĭ пе fpꙋnte; къчĭ ла елꙋ лꙋкpeazъ плꙋгꙋлꙋ de fiepꙋ dapꙋ нꙋ плꙋгꙋлꙋ ideiлорꙋ.

О алтъ sepie de обсеpвацiꙋнĭ, de шi нꙋ sîntꙋ tокmaĭ fiziornomiче (къчĭ нꙋ se panoptъ ла обpazꙋ) dapꙋ totꙋ se panoptъ ла кpештеpea мꙋшкiлорꙋ пpin deasъ лꙋкpape; adeкъ къ пpin fopца шi desвoлtapea deosebitъ a ꙋнора пъpцĭ aĭ коpпꙋлꙋĭ, пꙋtemꙋ съ конkidemꙋ despre окꙋпацiꙋnea ачеstꙋĭ омꙋ. Аша s. e. kîndꙋ вомꙋ ведеа ꙋнꙋ омꙋ кꙋ пiчioapeле біне fopmate шi maĭ кꙋ seamъ авîndꙋ-ле opnatꙋ кꙋ пꙋлпе кърпoase, съ щimꙋ къ ачеstꙋ омꙋ este ꙋнꙋ amatopꙋ de danцꙋ поate шi кeapꙋ ꙋнꙋ maestpꙋ de danцꙋ, кapе a netpeкꙋtꙋ toatъ віеаца лꙋĭ dънцꙋindꙋ; din kontpa kîndꙋ ведеmꙋ ꙋнꙋ омꙋ кꙋ пiчioapeле foapte sꙋꙋцipĭ, паpкъ кoрпꙋлꙋ лꙋĭ e пꙋsꙋ пе doъ bastoane, съ щimꙋ къ e ꙋнꙋ кpoitopꙋ кapе netpeче toatъ віеаца лꙋĭ шezîndꙋ пе skaꙋнꙋ цiindꙋ ꙋнꙋ пiчiopꙋ neste алtꙋ. Тоцĭ чizmapiĭ щiꙋ къ maĭ ла тоцĭ oamenii, пiчiopꙋлꙋ челꙋ dpentꙋ e чева maĭ mape de kîtꙋ челꙋ stînгꙋ; asta пpовine fiindꙋ-къ, кꙋ пiчiopꙋлꙋ dpentꙋ facemꙋ în toate zileле maĭ mꙋлte пасꙋpĭ de kîtꙋ кꙋ челꙋ stînгꙋ, къчĭ totꙋ-d'aꙋna kîndꙋ înчепеmꙋ съ ꙋмблъm, facem пасꙋл d'întîiꙋ кꙋ пiчiopꙋлꙋ dpentꙋ; аша dapꙋ sꙋmîndꙋ-se zi neste zi, ажꙋнџе къ пiчiopꙋлꙋ dpentꙋ face maĭ mꙋлte пасꙋpĭ de kîtꙋ челꙋ stînгꙋ de ачееа кpeште шi se îngpaшъ maĭ mꙋлtꙋ; totꙋ пpin ачеаstъ каꙋzъ, mîna dpeaптъ пe este totꙋ-d'aꙋna чева maĭ гpasъ de kîtꙋ чеа stînгъ; asta пpовine iapꙋ din каꙋza къ, кꙋ mîna dpeaптъ лꙋкpъmꙋ maĭ mꙋлtꙋ de kîtꙋ кꙋ чеа stînгъ; нꙋmaĭ ла stînгaшĭ гъsimꙋ o împpeцiꙋpape kontpapъ adeкъ eĭ аꙋ mîna stînгъ maĭ гpasъ de kîtꙋ чеа dpeaптъ.

Dꙋпe ачеаstъ esпoziцiꙋне ведеmꙋ къ basa pацiопавiлъ a fiziornomieĭ este къ, пpin ꙋpme шi тpъсꙋpe konstante лъsate în mꙋшкĭ, пꙋtemꙋ съ конkidemꙋ despre mъpimea акцiꙋнiлорꙋ a ачеstорꙋ mꙋшкĭ шi despre fopцa simцiчiꙋнiлорꙋ mopaле кapе аꙋ esчitatꙋ (skosꙋ) ачеste акцiꙋнĭ; апоĭ dакъ щimꙋ simцiчiꙋнiле domnitoape în sfepa mopaлъ a ꙋнꙋĭ омꙋ, din sine щimꙋ totꙋ каpaкtepꙋлꙋ ачеstꙋĭ омꙋ. Eatъ în че modꙋ обsepвацiꙋнea обpazꙋлꙋĭ поate съ не adꙋкъ ла кꙋпoщinцa каpaкtepꙋлꙋĭ ꙋнꙋĭ омꙋ.

Паptizanii ideĭ, къ нꙋmaĭ ла омꙋ поate съ esiste o щiinцъ fiziornomikъ, se sпpiжinesкꙋ пе esпликaцiꙋнea datъ de noĭ aiчĭ шi zікꙋ: fiindꙋ-къ базa fisiornomieĭ este skimбъpiле ꙋpmate în mꙋшкiĭ обpazꙋлꙋĭ кapе mizлочеsкꙋ difepite акцiꙋнĭ, кapе аꙋ каꙋzеле лорꙋ în sfepa mopaлъ a віецеĭ noastpe (pîsꙋ, плînsꙋ, пeкаzꙋ, meditaцiꙋне ш. ч. л.) Аша dapꙋ ла animaлеле кapе n'аꙋ asemenea mꙋшкĭ пе обpazꙋ, нꙋ поate съ fie вopбъ d'o fisiornomie. Noĭ însъ sîntemꙋ de пъpepe къ de шi este adeвъpatꙋ къ d'o fiziornomie în simцꙋ ка ла омꙋ, нꙋ поate fi вopбъ ла animaле, însъ iapꙋ нꙋ e esaktꙋ ка съ zічеmꙋ къ ла animaле нꙋ esistъ пiчĭ de кꙋmꙋ вp'o щiinцъ fiziornomikъ; din kontpa, Naтꙋpa a întîmпъpitꙋ tꙋtꙋpоp опꙋpiлорꙋ sале o пepfeкцiꙋне аша de mape în toatъ fъптꙋpa лорꙋ, în kîtꙋ totꙋ-d'aꙋna domneшte o apmonie întpe каpaкtepꙋлꙋ intepiopꙋ a ꙋнꙋĭ animaлꙋ шi întpe înfъцiшapea sa estepioapъ. Ведеpea ꙋнꙋĭ animaлꙋ este în stape съ не dea o idee destꙋлъ de komплеtъ despre fipea шi каpaкtepꙋлꙋ съꙋ intepiopꙋ. Kopпꙋлꙋ шi maĭ кꙋ seamъ капꙋлꙋ animaлꙋлꙋĭ este o orлindъ fideлъ пpin кapе ni se пpezintъ imaцina mopaлъ, ка съ zічеmꙋ кeapꙋ sꙋfletesкъ a ачеsteĭ fiinцe віе.

Kîte-ва esemплe не вopꙋ adeвepi ачеаsta.

Съ не ꙋitъmꙋ чева ла fiгꙋpеле amîndꙋpоpꙋ animaлелор пpezentate aiчĭ adeкъ ла Леопаpdꙋ шi ла Tapirꙋ. Amîndoъ sîntꙋ animaле, amîndoъ sîntꙋ d'o клаsъ de animaле, adeкъ mamifepe sаꙋ noptъtoape de цiцe. Amîndoъ sîntꙋ fъкꙋte паpкъ dꙋпe ꙋнꙋ планꙋ (аꙋ kîte 4 пiчioape de ꙋмблеtꙋ пе ꙋскatꙋ, doĭ окiĭ, капꙋлꙋ, гîtꙋ, кoрпꙋлꙋ акопеpit кꙋ пepĭ ш. ч. л.) Кꙋ toate ачеstea o обsepвaцiꙋне maĭ d'апpoaпе ла fisionomica ачеstорꙋ animaле не ва deskoпepi întp'înseле difepinцe imenze шi o съ ведеmꙋ кꙋ kîtꙋ ꙋнꙋлꙋ tpeбꙋe съ aĭбъ naтꙋpa difepitъ de челꙋ-л-алtꙋ, кꙋ kîtꙋ ꙋнꙋ tpeбꙋe съ aĭбъ o sꙋпepiopitate mape neste челꙋ-алtꙋ.

Съ facemꙋ акꙋmꙋ o komпapaцiꙋне fizionomikъ întpe ачеste doъ animaле. Съ пpiвimꙋ întîiꙋ ла panoptꙋлꙋ че аꙋ întp'înseле amîndoъ peцiꙋніле але капꙋлꙋĭ, adeкъ peцiꙋнea sпipitꙋaлъ

че копрinde fрȣntea ші окії ші реџіȣnea simџȣалъ че копрinde гȣра, пасȣ ші ȣрекї. Totȣ-d'aȣna гъsimȣ къ ла animалеле înzestrate к'о înџелепчіȣне mаре, реџіȣnea spiritȣалъ a капȣлȣї domneште асȣпра реџіȣнеї simџȣале. Fрȣntea е болtitъ ші mаре; къчї ші креерії sîntȣ марї fiindȣ-къ мърimea înџелепчіȣнеї este totȣ-d'aȣna întр'ȣnȣ рапортȣ dірекtȣ кȣ мърimea креерілор; totȣ ла ȣnȣ asemenea animалȣ ші окії sîntȣ марї; къчї în џенере мърimea окілорȣ este iaрȣ întр'ȣnȣ рапортȣ dірекtȣ кȣ мърimea inteліџенџеї. Din контра, ла Тапірȣ fрȣntea е mікъ паркъ fȣџе îndъртъtȣ, окії sîntȣ iaрȣ мічї ші stȣпizї, пȣ espримъ nічї о vioічіȣne nічї о simџire кȣраџioase, nічї о пасіȣne нобіле. Din контра, реџіȣnea simџȣалъ паркъ окȣпъ totȣ образȣлȣ. Гȣра mаре, imenзъ ші пасȣлȣ лȣнгȣ паркъ аȣ фъкȣtȣ о invasiȣne în реџіȣnea spiritȣалъ ші a nimічit'о. Тоатъ faџа е паркъ пȣмаї о гȣръ ші ȣnȣ пасȣ, паркъ esistinџа ачестȣї animалȣ stȣnidȣ konsistъ пȣмаї în mînкаре ші iaрȣ în mînкаре; апої ка съ кîштіџе елȣ ачеастъ mînкаре, елȣ пȣ е în stаре съ контрібȣе nimікȣ din партеа sa; елȣ este ка ȣnії stȣпizї ші din пasa оаменілорȣ каре пȣ штіе съ'ші кîштіџе пîіnea лор прin мȣнкъ ші înџелепчіȣne, de ачееа Natȣра авîndȣ milъ de Tapirul ка съ пȣ моаръ de foame, 'ла фъкȣtȣ ка съ мъnînче iарбъ ші iарба креште претȣtindenea. Еатъ дарȣ къ fъпtȣра fрȣнџії ші a окілорȣ пе дъ о idee din че ȣnȣ animалȣ съ пȣtреште; апоï dакъ штimȣ din че ȣn animалȣ se пȣtреште, din sine штimȣ че кȣалітъџї posede. Ла animале ка ші ла оаменї, провербȣлȣ е adевъратȣ каре zіче «sпȣпе mie че мъnînчї ші о съ'џї spȣiȣ чіne eштї.» Toate animале карпівоаре sîntȣ înzestrate d'ȣnȣ градȣ mаре de înџелепчіȣне; къчї аȣ тре-бȣінџъ съ desвоалте diferite вікленії, diferite instinкte кȣріоase ка съ поатъ вірȣї în лȣпtеле съпџероасъ каре ле аȣ în toate zілеле кȣ алtе animале ка съ ле омоаре ші съ se пȣtреаскъ din карпеа лорȣ. Este în регȣлъ animалȣ ка ші în sfера оаменілорȣ о faптъ tristъ дарȣ џенералъ adекъ: къ toџї чеї віолeнџї каре апасъ асȣпра алtора, sîntȣ înzestраџї de mаї мȣлtъ inteліџінџе de кîtȣ вікtimеле лорȣ. Ȣnȣ animалȣ карпіворȣ е мȣлtȣ маї sȣперіорȣ în inteліџінџъ ші instinкte de кîtȣ ȣnȣ animалȣ ербіворȣ. Лȣпȣлȣ е маї sȣперіорȣ de кîtȣ oia, Леопардȣлȣ de кîtȣ Тапірȣ ші ачеastъ sȣперіоритate înџелепџȣалъ а черȣtȣ ші о алtъ formаџіȣне а органелорȣ. А черȣtȣ креерії desвоltаџї, прin ȣрmаре ші о fрȣнtе mаре; а черȣtȣ окії марї ка съ поатъ ведеа de denарtе прада sa, дарȣ н'а черȣtȣ урекі марї; къчї пȣмаї animалеле debіле каре se teme de гоnіреа алtора, аȣ требȣінџъ de ȣрекі марї ка съ аȣzъ de denарtе апропіереа гоnіtорілорȣ лорȣ; totȣ de ачеastъ каȣzъ Леопардȣлȣ ка ші toate animалеле съпџероасе аȣ ȣnȣ корпȣ маї sȣбџіре, елеганtȣ ші пічіоареле маї sȣбџірї къчї misiȣnеа sa este d'а гоnі ші ачеаста а черȣtȣ о ȣȣџеалъ а мішкърілорȣ ші о ȣшȣрінџъ а корпȣлȣї лор. Din контра Тапірȣл, ка ші toate animалеле ербівоаре (Елеfanтȣлȣ, рiночеросȣ) аре ȣnȣ корпȣ робȣstȣ, греȣ ші гроsчіорȣ. Еатъ ка ші прin tр'ачеаstъ чіркȣмstанџъ esteріоаръ sîнџемȣ în stаре съ кȣноаштемȣ карактерȣлȣ ші натȣра інtеріоаръ а animалелорȣ. Sîntemȣ în stаре съ deskoперimȣ fizionomiеа лорȣ.

(Ва ȣрма)

Комȣnikaџiȣнї ѕчientifiче мічї.

Kîtе-ва notiџе istoріче асȣпра кȣлtȣреї поамелорȣ поаstре.

Nȣ поате чіне-ва съ determine пatріеа поамелорȣ ші а перілорȣ. Опіnіȣnеа џенералъ este къ, поамеле поаstре провінȣ din Арmеnіеа; însъ е пробабілȣ къ naintea тimпȣрілорȣ istoріче аȣ кресkȣtȣ поаме съlbatiче ші în пartea meрідіоналъ а Еȣропеї, пе кîndȣ поамеле нобіле прin кȣлtȣра аȣ венітȣ ла Еȣропа din оріенtȣ прin інtервеnіреа Еленілорȣ ші а Романілорȣ. Дарȣ în totȣ оріенtȣлȣ, Asiea mікъ а fostȣ џара ȣnde кȣлtȣра поамелорȣ ера foarte naintatъ. Кеаръ din тimпȣлȣ лȣї Moise se гъsеште леџї ші ордіне, каре аȣ dрепtȣ skопȣ, кȣлtȣра поамелорȣ. Din поамеле поаstре гъsimȣ în Бібліеа поменіndȣ de мерї ші de гȣтȣї. Profetȣ Ioel

(1, 12) zіче: «Мерiĭ, rodiĭ шi кормалі s'aȣ̆ ȣsкatȣ̆ пе kîmпȣ̆.» Шi Solomonȣ̆ în sentenџiле sале zіче «о ворбъ ворбitъ ла timпȣлȣ̆ eĭ, seaмънъ кȣ мърȣлȣ̆ de аȣрȣ̆ (гȣtȣia) în base de арџintȣ̆.» Къчĭ în Asiea mikъ гȣtȣiле ажȣнгȣ̆ ла о frȣmȣseџe admiraбiлъ. Dapȣ̆ шi ла Елenĭ, кȣлtȣpa поамелорȣ̆ ера în fлоареа eĭ foapte de timпȣріȣ̆. Întpe арборii каре Омерȣ̆ îĭ нȣмеште din гръdina лȣĭ Laértos, se гъseskȣ̆ мерĭ, перĭ шi гȣtȣĭ. Леџiле лȣĭ *Draco* în Atena ворбеskȣ̆ despre кȣлtȣpa поамелорȣ̆. Операџiȣnea алtoіреĭ поамелорȣ̆ este atpiбȣitъ лȣĭ *Eumolpus* Inсȣла Tasosȣ̆ epa în antikȣitate бestitъ пentpȣ перiле eĭ челе гȣstoase. O naintape mape a пpiimitȣ̆ кȣлtȣpa поамелорȣ̆ în Елada, дȣпе esпediџiȣnea лȣĭ Алексаndpȣлȣ̆ челȣ̆ mape în Asiea. Dapȣ̆ dintpe toate поамеле, гȣtȣia epa чеа maĭ stimatъ. Ea a жȣкatȣ̆ ȣnȣ̆ ролȣ̆ mape în поеsiea opientaлъ шi în mitoлоџiea Елenъ. Гȣtȣia epa пpiбitъ ка *simболȣлȣ̆* amopȣлȣĭ, dapȣ̆ шi ка поama diskopdieĭ (de чеapta) лȣĭ Eris. Нȣмеле гречеskȣ̆ пentpȣ гȣtȣie adeкъ Cydonia, провine din орашȣлȣ̆ *Kidon* ȣnde кȣлtȣpa гȣtȣiлорȣ̆ a îнчепȣtȣ̆ a se ȣpma în Елada.

E штiȣtȣ̆ къ Pomaniĭ epaȣ̆ мȣлtȣ̆ amatopĭ de гръdinĭ шi къ aȣ̆ кȣлtiбatȣ̆ кȣ mape zелȣ̆ toate felȣpiле de поаме, maĭ кȣ keamъ de kîndȣ̆ aȣ̆ îmбогъџitȣ̆ гръdiniле лорȣ̆ кȣ felȣpimĭ de поаме noбiле каре aȣ̆ adȣsȣ̆ ла Еȣропа din Asia-mikъ. Аша ворбеште Pliniŭ de 41 felȣpĭ de перĭ, 36 felȣpĭ de мерĭ шi 6 felȣpĭ de гȣtȣĭ. Перiĭ epaȣ̆ ла Pomanĭ (ка шi акȣмȣ̆ în Italiea) maĭ stimaџĭ de kîtȣ̆ мерiĭ. Dapȣ̆ гȣtȣiĭ îĭ пȣнеаȣ̆ Pomanĭ noбiлĭ în kaseле лорȣ̆ пentpȣ odoapea лорȣ̆ плъкȣtъ (totȣ̆ ка шi акȣмȣ̆ în Italiea) saȣ̆ къ ле пȣнеаȣ̆ пе каniteлъ diбinitъџiлорȣ̆ лорȣ̆ dpeптȣ̆ бenepaџiȣne.

Dapȣ̆ шi Џepmaniĭ векĭ абеаȣ̆ deжа în timпȣлȣ̆ лȣĭ Tacitu гръdinĭ de поаме шi поамеле formaȣ̆ ȣnȣ̆ aptiкȣлȣ̆ imnoptantȣ̆ în mînкареа лор de toate zіле. Dapȣ̆ eĭ кȣноштеаȣ̆ нȣmaĭ пȣџine felȣpĭ de мерĭ opdinapĭ каре н'aȣ̆ пȣtȣtȣ̆ fi екȣалĭ кȣ мерĭ кȣлtiбаџĭ din Italica, de ачеea Pomaniĭ нȣmeaȣ̆ мерi din Џepmaniea: мерĭ сълбatiчĭ (Poma agrestia). În timпȣлȣ̆ лȣĭ Carolus челȣ̆ mape, s'a гъsitȣ̆ în Џepmaniea шi Fpanчiea felȣpimĭ de поаме кȣлtiбate шi кеарȣ̆ Îmпъратȣл Carolŭ epa ȣnȣ̆ amatopȣ̆ de поаме шi a întpodȣsȣ̆ în Fpanчiea шi Џepmaniea поаме noбiле din Italiea шi Snaniea. Елȣ̆ a opdonatȣ̆ че felȣ̆ de поаме съ se пȣе în гръdiniле sале imпеpiале каре înкonџiȣpa пaлаtȣpiле лȣĭ; întpe aчeste поаме fiгȣpaȣ̆ maĭ кȣ seamъ перĭ шi мерĭ. În toџĭ aniĭ тpeбȣia къ îngpiжitopiĭ гръdiniлорȣ̆ sале съ'ĭ tpimiџъ о листъ de toate поамеле каре se кȣлtiбaȣ̆ аколо. Carolus a opdonatȣ̆ de s'a препаpatȣ̆ din zeama de пере шi de мере ȣnȣ̆ felȣ̆ de бinȣ̆ (cider) каре a aбȣtȣ̆ onoapea a fiгȣpa шi ла masa imпеpiaлъ. Maĭ пе ȣpmъ гъsimȣ̆ шi алџĭ Îmпъpaџĭ Џepmanĭ ȣpmîndȣ̆ esemплȣлȣ̆ лȣĭ Carolus челȣ̆ mape în panoptȣлȣ̆ iȣбipeĭ de поаме шi de кȣлtȣpa лорȣ̆. Friedricul I a opdonatȣ̆ къ, kîndȣ̆ stpiкъ чine-ва ȣnȣ̆ nomȣ̆, съ плъteaskъ stъпîнȣлȣ̆ лȣĭ бenitȣлȣ̆ лȣĭ de zeчe anĭ; dapȣ̆ în sеколȣлȣ̆ алȣ̆ 13, fanta de stpiкъчiȣnea арбоpiлорȣ̆ epa пpiбitъ ка о кpimъ mape în kîtȣ̆ леџеа opdona съ se taie mîiнеле ла ȣnȣ̆ asemenea omȣ̆. O алtъ леџе opdona къ, kîndȣ̆ se însoapъ чine-ва, съ zideaskъ doĭ арбоpĭ de поаме, паpкъ бpîndȣ̆ къ îmпpeȣнъ кȣ îmȣлџipea oameniлорȣ̆, съ se îmȣлџeaskъ шi арбоpĭ de поаме.

O мȣлџime de поаме шi de перĭ noбiлĭ каре esistъ акȣmȣ̆ maĭ în toatъ Еȣропа, провine din Fpanчia adeкъ din гръdina de Montreuil шi Carthause ȣnde Ludovigŭ XIV a opdonatȣ̆ de s'a кȣлtiбatȣ̆ felȣpimĭ de поаме noбiле. Гръdinapiĭ чеĭ maĭ бestiџĭ каре aȣ̆ fiгȣpatȣ̆ аколо, epaȣ̆ *Duhamel* шi *Girardot* каре aȣ̆ шi пȣбліkatȣ̆ difepite опȣpĭ штiinџifiче asȣпpa поамелорȣ̆. S. e. Duhamel ворбеште de 150 snеџе de перĭ шi мерĭ. Eatъ къ timпȣлȣ̆ лȣĭ Ludovigul XIV a îmбогъџitȣ̆ нȣ нȣmaĭ бiблiоtече кȣ sȣaбe flopĭ de поеzie, чi шi mesiле oameniлорȣ̆ кȣ поаме dȣлчĭ. Акȣmȣ̆ în Aнглiea, Џepmaniea шi Fpanџa кȣлtȣpa поамелорȣ̆ a ажȣнsȣ̆ ла челȣ̆ maĭ mape гpadȣ̆ de перfекџiȣne. Съ кȣноаште акȣm sȣte de snеџе de перĭ de мерĭ ш. ч. л. Мъpimea ачеstopȣ̆ поаме este estpaopdinape шi гȣstȣлȣ̆ лорȣ̆ deлiчiosȣ̆. Mînкîndȣ̆ d'o asemenea поаме поаte съ înџелеагъ чine-ва кȣmȣ̆ moшȣ̆ Adamȣ̆ н'a pesistatȣ̆ d'a mînка о поамъ din Пapadisȣ̆ mъкapȣ̆ къ а штiȣtȣ̆ че nedeanсъ mape îлȣ̆ ameninџa.

Tinъpitȣ̆ în Tinorpafiea Колеџiȣлȣĭ Sf. Saба.